

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Робоча програма
навчальної дисципліни
"ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ"
для студентів спеціальності
8.18010014 "Управління фінансово-економічною
безпекою"
всіх форм навчання

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2016

Затверджено на засіданні кафедри економічного аналізу.

Протокол № 2 від 09.09.2015 р.

Затверджено на засіданні кафедри економічної кібернетики.

Протокол № 1 від 13.01.2015 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: Т. С. Клебанова

Г. А. Іващенко

Л. О. Чаговець

Робоча програма навчальної дисципліни "Обліково-аналітичне Р 58 забезпечення економічної безпеки" для студентів спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою" всіх форм навчання : [Електронне видання] / уклад. Т. С. Клебанова, Г. А. Іващенко, Л. О. Чаговець. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 59 с.

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами. Вміщено плани лекцій та практичних занять, завдання для самостійної роботи студентів, індивідуально-консультативну роботу, методики активізації процесу навчання, систему поточного та підсумкового контролю знань студентів; комплекс компетентностей, якими повинен володіти студент після вивчення дисципліни.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою" всіх форм навчання.

Вступ

У ринкових умовах господарювання підприємство як відкрита система функціонує у складному, нестабільному та динамічному зовнішньому середовищі, зміни якого супроводжуються постійним посиленням конкуренції, прискореним розвитком технологій обумовлюють актуалізацію завдання виживання підприємства на ринку як суб'єкта господарювання. На перший план виводяться кількісні та якісні властивості підприємства щодо здатності до самовиживання та забезпечення розвитку в умовах дестабілізуючої дії непередбачуваних та важкопрогнозованих зовнішніх і внутрішніх факторів. Здатність підприємства до своєчасного виконання антикризових заходів, ефективного функціонування та динамічного розвитку є індикатором економічної безпеки підприємства. Тому обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки є надзвичайно актуальною проблемою, яка потребує вирішення та перебуває у просторі підвищеної уваги вітчизняних і закордонних науковців та спеціалістів з фінансово-економічної безпеки.

Рівень економічної безпеки соціально-економічної системи залежить від того, наскільки ефективно її керівництво та спеціалісти будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Саме тому підготовка фахівців з економічної безпеки є особливо важливою у загальній системі менеджменту, що надасть змогу підвищити якість задля гарантування стабільного та максимально ефективного функціонування і збереження високого потенціалу розвитку будь-якої соціально-економічної системи в майбутньому.

Навчальна дисципліна "Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки" є вибірковою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня "магістр" спеціальності "Управління фінансово-економічною безпекою" для всіх форм навчання.

1. Опис навчальної дисципліни

Назва показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 1801 "Специфічні категорії"	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою"	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1 М	1 М
Загальна кількість годин – 150		Семестр	
		1	1
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 6	Освітній ступінь: магістр	Лекції	
		20 год	20 год
		Практичні, семінарські	
		20 год	20 год
		Самостійна робота	
		110 год	140 год
		Вид контролю	
екзамен			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 36 %;

для заочної форми навчання – 28 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є отримання знань про використання теоретико-методичних основ обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки для формування навичок розробки практичних рекомендацій щодо виявлення загроз, зниження ризиків та розроблення антикризових заходів на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Завдання навчальної дисципліни "Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки":

концептуальна постановка завдання обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки;

формування обліково-аналітичної інформації для забезпечення економічної безпеки;

використання методичного інструментарію обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки;

обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки організації;

формування системи показників, яка найбільш оптимально характеризує економічну безпеку;

виявлення стимулюючих або загрожуючих факторів;

оцінювання ризиків та ймовірності банкрутства підприємства;

перевірка фінансових та виробничих можливостей потенційних контрагентів;

оцінювання та діагностика фінансово-економічного стану та фінансово-економічної стійкості організації;

оцінювання та аналіз стану економічної безпеки;

перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

аналіз схем шахрайства з даними бухгалтерського обліку;

проведення внутрішньогосподарського контролю в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства;

розробка комплексу рекомендацій для зниження ризиків підприємства та розробки антикризових заходів.

Предметом дисципліни є обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки.

Об'єктом вивчення дисципліни є економічна безпека соціально-економічних систем різного призначення та рівня ієрархії.

Необхідною навчальною базою навчальної дисципліни є засвоєння знань з попередніх навчальних дисциплін "Організація і методика економічного аналізу", "Бухгалтерський облік", "Статистика", "Вища математика", "Менеджмент", "Економіка підприємства", "Макроекономіка", "Мікроекономіка".

Після опанування навчальної дисципліни студенти повинні **знати**:

теоретичні основи щодо управління економічним станом підприємства; основні методи оцінювання стану економічної безпеки підприємства; технологію оцінювання та аналізу економічного стану підприємства; категоріальний апарат навчальної дисципліни; основні особливості організації послідовності етапів формування служби економічної безпеки

на вітчизняних підприємствах; світові тенденції підвищення рівня економічної безпеки підприємства; методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки; особливості обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівнях, інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки.

Уміння, якими будуть володіти студенти після опанування навчальної дисципліни "Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки":

виявляти інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки;

обирати показники для проведення оцінювання економічної безпеки;

адекватно використовувати методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки;

проводити оцінювання та аналіз економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівнях;

проводити перевірку фінансових та виробничих можливостей потенційних контрагентів;

проводити оцінювання та діагностику фінансово-економічного стану та фінансово-економічної стійкості організації;

здійснювати перевірку достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

проводити внутрішньогосподарський контроль в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю;

проводити службове розслідування на основі виявлених викривлень даних бухгалтерського обліку.

Після вивчення навчальної дисципліни студенти будуть володіти: технологією оцінювання та аналізу економічної безпеки; навичками перевірки надійності потенційних контрагентів; навиками використання методичного інструментарію обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки; навиками проведення перевірки достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Знання, отримані студентами під час вивчення даної навчальної дисципліни можна використовувати при освоєнні таких дисциплін, як: "Фінансовий аналіз", "Стратегічний аналіз", "Діагностика стану підприємства", "Стратегічне управління потенціалом підприємства" та при написанні наукових статей, науково-дослідних, курсових, випускних, дипломних робіт.

У процесі викладання навчальної дисципліни основну увагу приділяють оволодінню студентами професійними компетентностями, що наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Професійні компетентності, яких набувають студенти
у результаті вивчення навчальної дисципліни**

Код компетентності	Назва компетентності	Складові компетентності
1	2	3
ОАЗЕБ* 1	Організація послідовності етапів проведення оцінки та аналізу економічної безпеки макро- та мезорівнів	Виявлення інформаційних джерел обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки; формування системи показників для проведення оцінювання та аналізу економічної безпеки; обґрунтування вибору методичного інструментарію обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки; оцінювання та діагностика фінансово-економічного стану та фінансово-економічної стійкості організації; перевірка фінансових та виробничих можливостей потенційних контрагентів; оцінювання та аналіз економічної безпеки організації; розроблення рекомендацій для забезпечення економічної безпеки на основі проведених оцінювання та аналізу
ОАЗЕБ* 2	Розроблення рекомендацій для забезпечення економічної безпеки на основі перевірки достовірності облікової інформації	Перевірка правильності списання та оприбуткування товарно-матеріальних цінностей; виявлення шахрайства під час проведення обліку персоналу; виявлення махінацій під час розрахунків з контрагентами; проведення внутрішньогосподарського контролю в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю; виявлення аналітичних симптомів викривлення фінансової звітності; виявлення професійних ризиків бухгалтера в системі економічної безпеки підприємства; використання спеціальних методів перевірки достовірності наданої облікової інформації; проведення службового розслідування на основі виявлених викривлень даних бухгалтерського обліку

1	2	3
ОАЗЕБ* 3	Здатність проводити змістовний аналіз проблеми управління безпекою економічних систем різного рівня та призначення та здатність здійснювати перехід до формалізованого представлення проблеми безпеки у вигляді математичної моделі (або комплексу моделей)	Формулювати генеральну ціль управління безпекою економічної системи та здійснювати її декомпозицію на підцілі; визначати систему загроз економічної безпеки, класифікувати загрози; визначати суб'єктів управління економічною безпекою; формувати систему показників економічної безпеки; формулювати гіпотези про форму взаємозв'язку між показниками загроз та показником безпеки у вигляді комплексу математичних моделей
ОАЗЕБ* 4	Здатність визначати та використовувати групу економіко-математичних методів, необхідних для прийняття оптимальних рішень щодо управління безпекою економічних систем	Володіти методами оцінювання сукупного рівня економічної безпеки та рівня загроз економічної безпеки; володіти методами оцінювання впливу окремих загроз на сукупний рівень економічної безпеки та методами оцінювання взаємозв'язків у системі загроз економічної безпеки

* Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в додатку А.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Теоретичні основи та методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки

Тема 1. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки

1.1. Поняття "обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки"

Поняття, сутність, роль і значення економічної безпеки підприємства в системі підготовки магістрів у сфері управління фінансово-економічною безпекою. Мета і завдання дисципліни. Предмет та об'єкт "Обліково-

аналітичне забезпечення економічної безпеки" як науки. Структура і взаємозв'язки з іншими навчальними дисциплінами, порядок вивчення. Місце економічної безпеки організації в структурі економічної безпеки держави. Джерела негативних впливів на стан економічної безпеки підприємства.

1.2. Складові обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки

Обліково-аналітична підсистема, будучи складовою комплексної системи економічної безпеки підприємства, передбачає збирання, узагальнення й оброблення даних оперативного, статистичного і бухгалтерського (фінансового й управлінського) обліку (серед них дані за податковими розрахунками), а для економічного аналізу використовувати облікову та поза облікову інформацію. Її сутність полягає в об'єднанні облікових та аналітичних операцій в один процес – виконання оперативного аналізу, забезпеченні безперервності цього процесу і використанні його результатів для формування рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень.

Інформаційне середовище складається з облікових, необлікових, аналітичних показників, даних аудиту та їх носіїв, інформаційних технологій, технічних та програмних засобів.

Облікове забезпечення економічної безпеки включає в себе методику обліку орієнтовану на безпечне функціонування соціально-економічної системи; технології обліку, технічні та програмні засоби.

Аналітичне забезпечення економічної безпеки складається з методики аналізу орієнтованої на безпечне функціонування соціально-економічної системи; технологій аналізу, технічних та програмних засобів.

Спеціальне забезпечення економічної безпеки інтегрує в собі методику перевірки достовірності обліково-аналітичної інформації; технології перевірки та захисту обліково-аналітичної інформації; спеціальних програмних продуктів, за допомогою яких здійснюється перевірка обліково-аналітичної інформації.

1.3. Обліково-аналітична інформація в забезпеченні економічної безпеки

Зміст категорії "обліково-аналітична інформація". Роль обліково-аналітичної інформації в забезпеченні економічної безпеки.

Властивості обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки. Підходи до формування обліково-аналітичної інформації.

Вимоги до обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки:
достовірність, порівнюваність, актуальність даних;
можливість постійного оновлення даних;
постійний моніторинг обліково-аналітичної інформації;
позитивний вплив на якість фінансової звітності та показники діяльності;
підвищення якості оперативного обліку та пов'язаних з ним управлінських рішень;
об'єднання процесу оброблення обліково-аналітичної інформації з процесом прийняття управлінських рішень;
збереження цілісності аналізу під час децентралізованого оброблення обліково-аналітичної інформації;
дотримання хронології збирання та оброблення даних;
створення раціонального потоку обліково-аналітичної інформації для забезпечення економічної безпеки;
виконання функцій по формуванню обліково-аналітичної інформації для цілей управління повинне відповідати можливостям виконавця;
Принципи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки:
безперервність;
взаємозв'язок функціонування обліку, аналізу та аудиту;
інформаційна прозорість;
керованість соціально-економічною системою;
комплексність;
системність;
гнучкість;
цілеспрямованість.

Завдання аналітика з питань фінансово-економічної безпеки під час підготовки та використанні обліково-аналітичної інформації.

Тема 2. Методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки

2.1. Методи оцінювання економічної безпеки на міжнародному рівні

Визначення інтегрального показника надійності держави британський журнал "Euromoney" ранжуванням 169 країн.

Диференціація внутрішньоекономічних і зовнішньоекономічних державних ризиків за методиками фірми "Юніверс" та німецької фірми "BERI".

Оцінювання темпів економічного зростання країни за основними макроекономічними показниками і динаміки їхньої зміни.

2.2. Аналітичний інструментарій забезпечення економічної безпеки на макрорівні

Нормування індикаторів економічної безпеки України. Визначення рівня тінізації економіки України. Визначення відтворювальної спроможності країни.

Обґрунтування порогових значень показників економічної безпеки України за допомогою:

функціональних залежностей (макро/мікроекономічних аналітичних або статистичних рівнянь; Ахієзера-Гольца; теорії інформації; "золотого перетину");

макроекономічних моделей, які адекватно відображають наслідки впливу дестабілізуючих факторів для конкретної країни в поточний період часу;

методів нелінійної динаміки (Вейвлет-аналізу);

евристичних якісних методів ("снігової кулі"; аналоговий підхід – орієнтація на показники країн-аналогів; "калібрування");

стохастичних методів (діагностування: кластерний аналіз, нечітких множин; t-критерію; логістичної регресії;

законодавчого підходу (встановлення порогових значень на законодавчому рівні);

урахування оцінок міжнародних організацій;

спостереження основних макроекономічних показників і порівняння їх з пороговими значеннями, в якості яких приймаються значення, не нижчі за середньосвітові.

2.3. Методичний інструментарій до оцінювання економічної безпеки на мезорівні

Методи, які використовуються для проведення оцінювання економічної безпеки на мезорівні:

метод аналізу та оброблення сценаріїв;

методи оптимізації;

методи розпізнавання образів;

методи багатовимірного статистичного аналізу;

метод побудови інтегрального показника рівня розвитку.

Використання індикативних систем під час оцінювання економічної безпеки регіону, або галузі:

на базі економічних і соціальних індикаторів;

на базі відносних показників (питомої ваги, коефіцієнтів та ін.);
на базі "показників небезпеки".

Децентралізація як головний фактор переміщення акцентів економічних інтересів та ризиків в регіони.

Здійснення ранжування регіонів країни.

Оцінювання рівня економічної безпеки регіону з урахуванням місцевих загроз та ризиків підприємницької діяльності, його соціальної ролі на місцевому рівні, а також питомої ваги податків, які сплачуються до місцевих бюджетів.

Оцінювання та аналіз рівня економічної безпеки галузі визначається за рахунок:

ефективності використання ресурсного потенціалу галузі;

ділового клімату галузі;

соціальної ефективності підприємств галузі;

рівня розвитку об'єктів інфраструктури підтримки та забезпечення економічної безпеки підприємств галузі.

Оцінювання рівня сформованості системи економічної безпеки підприємництва галузі може зводитись до розрахунку економічного ефекту як порівняння витрат та/чи недоотриманих вигод суб'єктами системи економічної безпеки підприємництва з економічними та соціальними вигодами від їх функціонування.

2.4. Інструментарій оцінювання економічної безпеки на мікрорівні

Методичні підходи для проведення оцінювання ймовірності банкрутства організації:

Z-рахунок Альтмана; чотирифакторна прогнозна модель фінансової неспроможності Р. Таффлера та Г. Тішоу; французька модель оцінювання платоспроможності фірм на основі багатовимірного дискримінантного аналізу Ж. Конана та М. Голдера; метод credit-men Ж. Депаляна; методикою визначення рейтингового числа Р. С. Сайфулліна і Г. Г. Кадикова та методи експертних оцінок.

Використання скорингових моделей під час проведення оцінювання ймовірності банкрутства.

Характеристика сучасних методик та аналізу, що використовуються аналітиком з питань фінансово-економічної безпеки: оцінювання, бюджетування, CVP-аналіз, аналіз чутливості показників, структурний аналіз, SWOT-аналіз, трендовий аналіз, кластерний аналіз, факторний аналіз.

Сучасні методи перевірки проведеного бухгалтерського обліку, що використовуються аналітиком з питань фінансово-економічної безпеки: спостереження; інвентаризація; перевірка правильності вимірювання господарських засобів і процесів.

Використання базових моделей оцінювання економічної безпеки підприємства.

Тема 3. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки організації

3.1. Оцінювання та діагностика фінансово-економічного стану та фінансово-економічної стійкості організації

Особливості проведення оцінювання та аналізу майнового стану організації для забезпечення економічної безпеки. Проведення аналізу ліквідності, платоспроможності та ділової активності організації з урахуванням вимог забезпечення економічної безпеки.

Конструювання інтегральних оцінок фінансового стану організації. Інтегральні індикатори економічного розвитку. Проведення рейтингового оцінювання фінансового стану організації на основі порівняння з нормативами, які дозволяють забезпечити економічну безпеку організації. Визначення показників стимуляторів та дестимуляторів. Побудова рейтингових систем підприємств за їх фінансовим станом. Виявлення взаємозв'язку фінансового стану та економічної безпеки організації.

Фактори, які впливають на фінансову стійкість організації. Загальна характеристика фінансової стійкості організації. Визначення типу фінансової стійкості організації. Співвідношення величини запасів та витрат і величин власних і позикових джерел їх формування. Показники фінансової стійкості організації.

3.2. Перевірка фінансових та виробничих можливостей потенційних контрагентів

Зовнішня перевірка контрагента. Перевірка контрагента за Єдиним державним реєстром підприємств Міністерства юстиції України, в якому знаходиться звіт про кількість відкритих відносно конкретного підприємства виконавчих проваджень.

Перевірка контрагента на наявність заборгованість перед податковими органами, за допомогою сервісу "Реєстр платників податків", який надає Державна фіскальна служба України.

Перевірка інформації про контрагента за допомогою Єдиного реєстру судових рішень дозволить виявити конкретні судові рішення відносно потенційного, або реального контрагента.

Перевірка контрагента за "Реєстром спеціальних бланків", який дає змогу перевірити дійсність доручень і правоустановчих документів, засвідчених нотаріусом.

Перевірка контрагента за допомогою експертних оцінок (евристичних методів).

Якщо контрагент є емітентом цінних паперів, то форми фінансової звітності за декілька років можна виявити на веб-сайті <http://smida.gov.ua/>. На основі даних документів можна провести оцінку фінансового стану, фінансової стійкості, ймовірності банкрутства, ефективності використання капіталу, кредитоспроможності, ділової активності, інвестиційної привабливості контрагента.

Надійність та ділову репутацію контрагента можна перевірити за відгуками співробітників компаній про своїх роботодавців на веб-сайтах "О работе" і "Внутри".

Внутрішня перевірка контрагента. Перевірка виробничих можливостей контрагента.

3.3. Оцінювання та аналіз економічної безпеки організації

Основні підходи до оцінювання економічної безпеки організації: індикаторний, ресурсно-функціональний, програмно-цільовий, комплексний, підхід на основі теорії економічних ризиків. Функціональні складові економічної безпеки організації. Показники, на основі яких проводиться оцінювання економічної безпеки організації. Експрес-оцінки рівня економічної безпеки організації. Урахування стадії життєвого циклу та ринкової позиції під час проведення оцінювання та аналізу економічної безпеки організації.

Тема 4. Інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки та перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності

4.1. Інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки

Дані проведення міжнародними організаціями ранжування країн за рівнем їх економічної безпеки.

Дані регіональних управлінь статистики, публічна інформація МВС України, статистичні щорічники, веб-сайти міст України для визначення економічної безпеки регіону та галузі.

Розроблені рейтинги регіонів України.

Веб-сайти організацій, форми фінансової та статистичної звітності організації, первинні документи бухгалтерського обліку, відео- та аудіо-файли засобів відкритого спостереження, дані протоколів зборів працівників для визначення економічної безпеки організації.

Основні вимоги до обліково-аналітичної інформації для проведення претензійно-позовної роботи. Інформація для проведення договірної роботи підприємства.

Перевірка надійності, фінансових можливостей контрагента проводиться на основі таких інформаційних джерел:

"Реєстру платників податків", який надає Державна фіскальна служба України;

Єдиного державного реєстру підприємств Міністерства юстиції України;

Єдиного реєстру судових рішень;

"Реєстру спеціальних бланків";

Державного реєстру речових прав на нерухоме майно;

Єдиного реєстру підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство;

відгуків на різних веб-сайтах потерпілих від шахрайства контрагента інших організацій;

веб-сайта <http://smida.gov.ua/>.

Засоби масової інформації, мережа Інтернет.

4.2. Перевірка правильності списання та оприбуткування товарно-матеріальних цінностей

Зовнішні ознаки шахрайства з фінансовими документами. Нестандартні дані в первинних документах бухгалтерського обліку, які є основними індикаторами ознак шахрайства.

Підробка або фальсифікація документів під час проведення списання та оприбуткування товарно-матеріальних цінностей. Незаконне списання майна. Порушення правил інвентаризації майна. Внутрішнє та зовнішнє шахрайство. Використання обладнання, матеріали або ресурсів компанії в особистих цілях. Навмисне порушення правил збереження товарно-матеріальних цінностей на складі.

4.3. Виявлення шахрайства під час проведення обліку персоналу

Шахрайство бухгалтера під час проведення обліку персоналу та нарахування заробітної плати зі злочинним умислом. Використання персоналу в особистих цілях. Порушення під час здійснення нарахування заробітної плати в особистих цілях.

4.4. Виявлення махінацій під час розрахунків з контрагентами

Виявлення підробки або фальсифікації документів, якими забезпечується робота з контрагентами. Передача клієнтів іншим компаніям.

Особливості виявлення зовнішнього шахрайства. Змова з клієнтами або постачальників. Виставлення рахунків за невиконані роботи або непоставлені товари. Використання "відкатів". Штучне істотне завищення цін. Змова зацікавлених осіб організації з контрагентами для отримання неправомірної вигоди.

4.5. Дії спеціаліста з фінансово-економічної безпеки при виявленні випадків шахрайства з даними бухгалтерського обліку

Методи контролю для попередження корпоративного шахрайства з даними бухгалтерського обліку. Перевірка точності (аналіз правильності розрахунків, перерахунки). Аналітичні тести (перевірка причинної обумовленості). Перевірка комплектності документації. Перевірка правильності порядку затвердження документів. Перевірка відповідності законодавству. Фізична (лабораторна) перевірка документів. Перевірка достовірності підписів. Усне опитування зацікавлених осіб у вчиненні шахрайських дій з даними бухгалтерського обліку.

Тема 5. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю

5.1. Аналітичні ознаки викривлення фінансової звітності

Виявлення ознак викривлення фінансової звітності юристами, аудиторами, членами ради директорів, фіскальною службою, менеджерами, комерційними банками, конкурентами, замовниками та постачальниками. Аналіз виявлених ознак викривлення фінансової звітності спеціалістом з фінансово-економічної безпеки.

5.2. Професійні ризики бухгалтера в системі економічної безпеки підприємства.

Ризики бухгалтера під час формування Наказу про облікову політику. Ризик допущення помилок під час розробки Положення про бухгалтерську службу. Ризик неналежної організації документообороту в бухгалтерії.

Ризик вибору форми організації та ведення бухгалтерського обліку. Ризик формування та подання фінансової звітності. Ризики головного бухгалтера та ризики бухгалтера. Ризик навмисних дій (порушень). Ризик ненавмисних дій (помилки). Запобігання та розподіл ризику.

Укладання договору страхування професійної відповідальності для зниження ризиків бухгалтера та організації.

Ризик прийняття управлінських рішень на основі навмисно перекручених даних бухгалтерського обліку.

5.3. Спеціальні методи перевірки достовірності наданої облікової інформації

Типові симптоми шахрайських маніпуляцій з обліковими реєстрами. Нестандартні дані в первинних бухгалтерських документах, що свідчать про ознаки шахрайства. Можливі способи шахрайства з фінансовими документами виходячи з руху фінансової інформації в типовій організації. Нестандартні дані в первинних бухгалтерських документах, що свідчать про ознаки шахрайства.

Методи перевірки персоналу організації за необхідності встановлення достовірності наданої облікової інформації, яку необхідно використовувати для діагностики рівня економічної безпеки організації:

- перевірка на лояльність;
- перевірка на чесність в роботі;
- перевірка професійної придатності й компетентності;
- перевірка на зв'язки з кримінальними структурами;
- перевірка на дотримання комерційної таємниці;
- перевірка на наявність пагубних захоплень;
- перевірка на одержання додаткових доходів з використанням службових можливостей;
- перевірка на балакучість;
- спеціальна перевірка співробітників.

Спеціальні методи перевірки достовірності наданої облікової інформації:

- метод довірчих стосунків;
- метод конфіденційного спостереження
- метод професійного опитування
- метод спеціального аналізу інформації щодо об'єкта професійного інтересу;
- метод особистого пошуку;

метод професійної співбесіди;
метод спеціальних психофізіологічних досліджень (використання поліграфа);
метод аудіо- та відео -спостереження (відкрите використання);
метод перевірки за базами даних;
метод перевірки за запитами.
Спеціальні засоби та прийоми, що використовуються з метою виявлення злочину – навмисного перекручування облікової інформації:
метод сполучених зіставлень;
метод спеціальних розрахункових показників;
метод стереотипів;
метод коригувальних показників.

5.4. Проведення службового розслідування на основі виявлених викривлень даних бухгалтерського обліку

Учасники службового розслідування шахрайства з даними бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Терміни проведення службового розслідування. Документи, які використовуються під час проведення службового розслідування фактів навмисного перекручування облікової інформації. Оформлення результатів службового розслідування шахрайства з даними бухгалтерського обліку.

Змістовий модуль 2

Загальна теорія безпеки систем.

Моделі економічної безпеки систем макрорівня

Тема 6. Загальна теорія моделювання безпеки економічних систем.

6.1. Історія виникнення дисципліни

Хронологія формування дисципліни, законодавча діяльність у сфері забезпечення економічної безпеки

6.2. Ціль, завдання, предмет та об'єкт вивчення дисципліни.

6.3. Категоріальний апарат теорії безпеки.

Поняття безпеки, економічної безпеки, загрози економічної безпеки, види безпеки, суб'єкти управління економічною безпекою.

6.4. Класифікація загроз безпеки

Класифікаційні ознаки загроз безпеки економічних систем, зовнішні та внутрішні загрози економічної безпеки України.

Тема 7. Моделі декомпозиції економічної безпеки

7.1. Економічна безпека систем різного рівня ієрархії

Поняття міжнародної економічної безпеки, економічної безпеки держави, регіону, підприємства, особистості, їх взаємозв'язок.

7.2. Міжнародна економічна безпека – особливості інформаційно-аналітичного забезпечення

Система загроз міжнародної економічної безпеки. Принципи побудови системи показників міжнародної економічної безпеки.

7.3. Критерії оцінки економічної безпеки держави

Система загроз економічної безпеки держави. Принципи побудови системи показників економічної безпеки держави.

Тема 8. Моделі оцінки та аналізу рівня економічної безпеки систем

8.1. Аналіз інформаційного простору показників, що характеризують економічну безпеку

8.2. Алгоритми групування суб'єктів хазяйнування за рівнем економічної безпеки

Основні поняття кластерного аналізу. Методи ієрархічної та ітеративної кластеризації. Методи таксономії.

8.3. Інтегральні показники економічної безпеки

Аналіз методології й практики вітчизняних і закордонних інтегральних оцінок. Поняття рейтингу, інтегрального показника, інтегрального індексу. Метод рівня розвитку.

Тема 9. Засади моделювання економічної безпеки систем мезо- та мікрорівнів

9.1. Регіональний аспект стратегічних напрямків забезпечення національних інтересів в сфері економіки

Принципи моделювання економічної безпеки систем мезорівня та мікрорівня.

9.2. Основи методології оцінювання економічної безпеки регіонів

Основні етапи процесу управління безпекою та їх модельна підтримка. Аналіз змісту основних етапів процесу управління безпекою систем. Аналіз моделей, що відповідають кожному з етапів процесу управління.

9.3. Критерії й граничні параметри оцінювання рівня безпеки й кризових ситуацій у регіоні

Комплекси моделей економічної безпеки систем мезорівня та мікрорівня. Приклади формування комплексів моделей економічної безпеки регіону та підприємства.

4. Структура навчальної дисципліни

Із самого початку вивчення навчальної дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як із робочою програмою навчальної дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також із усіма видами контролю та методикою оцінювання сформованих професійних компетентностей.

Таблиця 4.1

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

№ п/п	Назва теми	Кількість годин за навчальним планом			
		лекції	практичні та семінарські заняття	самостійна робота	разом
Змістовий модуль 1					
Теоретичні основи та методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки					
1	Тема 1. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	2	2	10	14
2	Тема 2. Методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	2	2	10	14
3	Тема 3. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки організації	2	2	10	14
4	Тема 4. Інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки та перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності	2	2	15	19
5	Тема 5. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю	2	2	10	14
Усього годин за модулем		10	10	55	75
Змістовий модуль 2					
Загальна теорія безпеки систем. Моделі економічної безпеки систем макрорівня					
7	Тема 6. Загальна теорія моделювання безпеки економічних систем	2	2	12	16

1	2	3	4	5	6
8	Тема 7. Моделі декомпозиції економічної безпеки	2	4	12	18
9	Тема 8. Моделі оцінювання і аналізу рівня економічної безпеки	2	2	12	14
10	Тема 9. Засади моделювання економічної безпеки систем мезо- та мікрорівнів	4	2	19	25
Разом годин за модулем		10	10	55	75
Разом		20	20	110	150

5. Теми практичних занять

Практичне заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань.

Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для визначення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для вирішування їх на занятті.

Воно містить здійснення попереднього контролю за знаннями, уміннями і навичками студентів, становлення загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, вирішування завдань із їх обговоренням, розв'язування контрольних задач, їх перевірку, оцінювання (табл. 5.1).

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування вмінь та навичок виконання певних видів аналітичної роботи, а саме розрахунків економічних показників, оцінки впливу факторів на них, пошуку резервів.

У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або у малих групах вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, виробничі ситуації чи ділові ігри.

Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, та підведення підсумків з виставлянням відповідної оцінки в залежності від результатів виконаної роботи.

У межах дисципліни "Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки" з метою опанування студентами усіх видів економічних розрахунків практичні заняття рекомендується проводити за окремо взятими темами чи питаннями. Темі практичних занять і завдання наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Темі практичних занять

Тема	Темі практичних занять	Кількість годин	Рекомендована література
Змістовний модуль 1 Теоретичні основи та методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки			
1	2	3	4
Тема 1. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	Формування обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки	2	Основна [4; 6]; додаткова [9]
Тема 2. Методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	Спеціальні методи для забезпечення економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівнях	2	Основна [2; 5]; додаткова [9; 10]
Тема 3. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки організації	Оцінювання та аналіз економічної безпеки організації. Перевірка фінансових та виробничих можливостей потенційних контрагентів	2	Основна [2 – 4]; додаткова [7]
Тема 4. Інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки та перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності	Перевірка правильності списання та оприбуткування товарно-матеріальних цінностей. Шахрайство під час проведення обліку персоналу. Виявлення махінацій при розрахунках з контрагентами. Дії спеціаліста з фінансово-економічної безпеки у разі виявлення випадків шахрайства з даними бухгалтерського обліку	2	Основна [3 – 5]; додаткова [9]

1	2	3	4
Тема 5. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю	Аналітичні симптоми викривлення фінансової звітності. Професійні ризики бухгалтера в системі економічної безпеки підприємства. Спеціальні методи перевірки достовірності наданої облікової інформації. Проведення службового розслідування на основі виявлених викривлень даних бухгалтерського обліку	2	Основна [4; 5]; додаткова [9]
Тема 6. Загальна теорія моделювання безпеки економічних систем	Розрахунок статистичних характеристик інформаційних індикаторів безпеки	2	Основна: [1; 2; 4]; додаткова: [17]
Змістовий модуль 2 Загальна теорія безпеки систем. Моделі економічної безпеки систем макrorівня			
Тема 7. Моделі декомпозиції економічної безпеки	Оцінювання структурних складових та їх аналіз методами ієрархічної та ітеративної кластеризації	4	Основна: [1 – 5, 8, 13]; додаткова: [18; 23, 25; 26]
Тема 8. Моделі оцінювання і аналізу рівня економічної безпеки	Вибір репрезентативних показників оцінювання економічної безпеки"	2	Основна: [2; 9; 11; 15]; додаткова: [18; 26; 27]
Тема 9. Засади моделювання економічної безпеки систем мезо- та мікрорівнів	Методи оцінювання загального рівня економічної безпеки підприємства	2	Основна: [1 – 3; 6; 7; 10; 11]; додаткова: [21; 24; 27; 28; 35]
Разом годин		20	

5.1. Приклади типових практичних завдань

Змістовий модуль 1

Теоретичні основи та методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки

Завдання 1 (стереотипне)

Визначити ефективність здійснених заходів щодо забезпечення економічної безпеки кожної функціональної складової за методикою С. Ф. Покропивного. Визначити рівень економічної безпеки підприємства за методикою С. Ф. Покропивного.

Вихідні дані для оцінювання економічної безпеки підприємства

Назва складової безпеки	Сукупний відвернений збиток, тис. грн	Сукупний заподіяний збиток, тис. грн	Сумарні витрати на реалізацію заходів щодо попередження збитку, тис. грн	Коефіцієнт, що відображає значущість функціональної складової економічної безпеки
Інтелектуальна	360	120	100	0,01
Кадрова	300	97	250	0,07
Технічна	320	124	306	0,07
Правова	306	87	176	0,15
Екологічна	502	67	408	0,06
Інформаційна	311	57	198	0,03
Силова	309	34	200	0,2
Фінансова	567	75	465	0,3
Ринкова	702	64	404	0,03
Інтерфейсна	578	25	334	0,08

Відповідь

Автором С. Ф. Покропивним пропонується методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства за допомогою інтегрального показника, що визначається за формулою:

$$K_{\text{ЕБП}} = \sum_{i=1}^n \lambda_i \times k_i,$$

де λ_i – коефіцієнт, що відображає значущість функціональної складової економічної безпеки;

k_i – величина часткового критерію за i -тою функціональною складовою;

n – кількість функціональних складників економічної безпеки підприємства.

Значення окремих функціональних складових економічної безпеки визначаються на основі співвідношення можливої величини збитку підприємства і суми витрат на реалізацію заходів, пов'язаних з його попередженням:

$$k_i = \frac{CЗ - CЗЗ_i}{З_i}$$

де $CЗ_i$ – сукупний відвернений збиток за i -тою функціональною складовою економічної безпеки, грн;

$CЗЗ_i$ – сукупний заподіяний збиток за i -тою функціональною складовою економічної безпеки, грн;

$З_i$ – сумарні витрати на реалізацію заходів щодо попередження збитку за i - тою функціональною складовою економічної безпеки, грн.

Таблиця 5.3

Значення функціональних складових для оцінювання економічної безпеки підприємства

Назва складової безпеки	Значення функціональних складових економічної безпеки	Значення функціональних складових економічної безпеки з урахуванням коефіцієнтів значущості
Інтелектуальна	2,4	0,024
Кадрова	0,812	0,05684
Технічна	0,640523	0,044837
Правова	1,244318	0,186648
Екологічна	1,066176	0,063971
Інформаційна	1,282828	0,038485
Силова	1,375	0,275
Фінансова	1,058065	0,317419
Ринкова	1,579208	0,047376
Інтерфейсна	1,655689	0,132455

Рівень економічної безпеки підприємства 1,18.

Завдання 4 (діагностичне)

Заповнити таблицю, визначити тип фінансової стійкості підприємства (фінансову безпеку за методикою С. М. Ілляшенко) та охарактеризувати його. Вказати можливі напрями підвищення фінансової безпеки підприємства. Вихідні дані наведені в табл. 5.4.

Таблиця 5.4

Вихідні дані для оцінювання фінансової безпеки підприємства

Показники	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного року, тис. грн	Відхилення	
			абсолютне, тис. грн	відносне, %
Власний капітал	13 100	12 700	?	?
Необоротні активи	11 900	12 100	?	?
Наявність власних оборотних коштів	?	?	?	?
Довгострокові зобов'язання	1 100	1 200	?	?
Наявність власних оборотних коштів та довгострокових залучених джерел фінансування	?	?	?	?
Поточні зобов'язання	2 500	2 800	?	?
Загальна сума джерел формування запасів	?	?	?	?
Загальна величина запасів підприємства	320	450	?	?
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів	?	?	?	?
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів та довгострокових залучених джерел фінансування для формування запасів	?	?	?	?
Надлишок (+), нестача (-) власних і позикових коштів для формування запасів	?	?	?	?

Відповідь:

Таблиця 5.5

Оцінювання фінансової безпеки підприємства

Показники	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного року, тис. грн	Відхилення	
			абсолютне, тис. грн	відносне, %
Власний капітал	13 100	12 700	-400	96,94656
Необоротні активи	11 900	12 100	200	101,6807
Наявність власних оборотних коштів	1 200	600	-600	50
Довгострокові зобов'язання	1 100	1 200	100	109,0909
Наявність власних оборотних коштів та довгострокових залучених джерел фінансування	2 300	1 800	-500	78,26087
Поточні зобов'язання	2 500	2 800	300	112
Загальна сума джерел формування запасів	4 800	4 600	-200	95,83333
Загальна величина запасів підприємства	320	450	130	140,625
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів	880	150	-730	17,04545
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів та довгострокових залучених джерел фінансування для формування запасів	1 980	1 350	-630	68,18182
Надлишок (+), нестача (-) власних і позикових коштів для формування запасів	4 480	4 150	-330	92,63393

У результаті проведеного аналізу фінансової стійкості виявлено абсолютний тип фінансової стійкості, що відповідає за методикою С. М. Ілляшенко значенню 2 під час проведення оцінювання фінансової безпеки підприємства в системі економічної безпеки.

У загальному підсумку рівень забезпеченості запасів підприємства власними оборотними коштами, довгостроковими та короткостроковими джерелами знижується. Зважаючи на те, що рівень запасів на підприємстві незначний, вони покриваються наявними джерелами в поточному та базовому періодах.

6. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначається навчальним планом і становить 73 % (110 годин) від загального обсягу навчального часу на вивчення дисципліни (150 годин). СРС містить: опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни; підготовку до практичних, занять; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; виконання індивідуальних завдань (розв'язання розрахункових задач) із вивченої теми; написання есе на задану проблематику; пошук (підбір) та огляд літературних джерел із заданої проблематики дисципліни; аналітичний розгляд наукової публікації; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт та інших форм поточного контролю; підготовку до модульного контролю (колоквіуму).

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та зарубіжною спеціальною економічною літературою, статистичними матеріалами.

Самостійна робота студента над засвоєнням даної дисципліни включає вивчення і конспектування питань, що винесені на самостійне опрацювання, підготовку до написання та захисту рефератів, проведення окремих розрахунків у табличному редакторі Excel та побудови економіко-математичних моделей за допомогою пакетів прикладних програм "Statgraphics Plus 5.1" та "Statistica" при підготовці до практичних завдань. Основні види самостійної роботи, запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань із навчальної дисципліни, наведені в табл. 6.1.

**Завдання для самостійної роботи студентів
та форми її контролю**

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин	Форми контролю СРС	Література
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1				
Теоретичні основи та методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки				
Тема 1. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	Пошук, підбір та вивчення літературних джерел за тематикою заняття. Формування обліково-аналітичної інформації для забезпечення економічної безпеки	10	Формування бази обліково-аналітичних даних для забезпечення економічної безпеки	Основна: [1 – 3]. Додаткова: [4; 8; 9; 11]
Тема 2. Методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	Пошук, підбір та вивчення літературних джерел за тематикою заняття. Порівняння методів обліково-аналітичного забезпечення безпеки на макро-, мезо- та мікрорівнях	10	Взаємоконтроль	Основна: [1 – 3]. Додаткова: [4; 8; 9; 12]
Тема 3. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки організації	Виконання завдання за темою заняття. Оцінювання та діагностика фінансово-економічного стану та фінансово-економічної стійкості організації. Перевірка надійності потенційних контрагентів	10	Створення контенту	Основна: [1 – 3]. Додаткова: [4; 8; 11]
Тема 4. Інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки та перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності	Виконання завдань за темою заняття. Аналіз схем шахрайства з даними бухгалтерського обліку	10	Систематизація схем шахрайства з даними бухгалтерського обліку	Основна: [1 – 3]. Додаткова: [4; 8; 9; 11]
Тема 5. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю	Виконання завдання за темою заняття. Приклади службового розслідування. Нефінансові методи виявлення симптомів викривлення фінансової звітності	16	Складання бібліографії	Основна: [1 – 3]. Додаткова: [8; 9; 12]

1	2	3	4	5
Змістовий модуль 2 Загальна теорія безпеки систем. Моделі економічної безпеки систем макrorівня				
Тема 6. Загальна теорія моделювання безпеки економічних систем	Використання платіжного балансу країни для оцінки стану економіки та прогнозування її розвитку з точки зору захисту національних інтересів	12	Презентація результатів	Основна: [1 – 3; 5 – 16]. Додаткова: [19 – 21]
Тема 7. Моделі декомпозиції економічної безпеки	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми	12	Презентація результатів	Основна: [1 – 3; 5 – 16]. Додаткова: [19 – 21]
Тема 8. Моделі оцінювання та аналізу рівня економічної безпеки систем	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Інтегральні індекси, що розробляються найбільш відомими міжнародними організаціями	12	Презентація результатів	Основна: [1 – 3; 5 – 16]. Додаткова: [18 – 20]
Тема 9. Засади моделювання економічної безпеки систем мезо- та мікрорівнів	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, Регіоналізація економіки і економічне районування країни. Принципи формування системи показників економічної безпеки регіону. Особливості формування комплексів моделей економічної безпеки регіону. Особливості формування комплексів моделей економічної безпеки підприємства. Особливості формування комплексів моделей економічної безпеки галузі	19	Презентація результатів	Основна: [1 – 3; 5 – 16]. Додаткова: [16 – 19]
Усього		110		

Питання, які винесено на самостійне опрацювання

Тема 1. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки

1. Ключові аспекти обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки.

2. Принципи формування обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки.

3. Основні відмінності фінансової, управлінської та податкової обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки.

4. Категорії обліково-аналітичної інформації з обмеженим доступом, її правовий режим.

5. Вплив особливостей формування обліково-аналітичної інформації на проблеми детінізації економіки.

6. Нанесення шкоди кібератаками обліково-аналітичній інформації в системі економічної безпеки.

Література: основна [1; 2; 4], додаткова [11].

Тема 2. Методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки

1. Вплив фінансової глобалізації на міжнародну економічну безпеку.

2. Інструменти визначення впливу міжнародного тероризму на рівень економічної безпеки держав світу.

3. Хронологія світових економічних криз.

4. Рейтинги України у міжнародних вимірах та їх вплив на економічну безпеку.

5. Роль методології Форсайт та методів критичних (ключових) технологій у визначенні рівня економічної безпеки України.

6. Основні методи визначення рівня тінізації економіки України.

7. "Точкові" економічні інструменти стимулювання регіонального розвитку як головні методи забезпечення економічної безпеки.

Література: основна [1; 4], додаткова [8].

Тема 3. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки організації

1. Оцінювання впливу фінансово-економічного стану підприємства на рівень економічної безпеки організації.

2. Особливості механізму відбору контрагентів для забезпечення економічної безпеки організації.

3. Клірингові операції облікового забезпечення економічної безпеки організацій-контрагентів.

4. Особливості ескпрес-діагностики кризового стану організації.

5. Показники кризового стану та ймовірності банкрутства організації.

Тема 4. Інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки та перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності

1. Дані міжнародних агентств Moody's, Standard&Poor's, Fitch для моніторингу економічної безпеки світових корпорацій.

2. Статистичні матеріали Державної служби статистики та дані Міністерства внутрішніх справ для визначення економічної безпеки регіонів України.

3. Крадіжки бухгалтером безготівкових грошових коштів.

4. Шахрайство під час розрахунків з контрагентами.

Література: основна [4; 6], додаткова [9].

Тема 5. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю

1. Складові елементи внутрішньогосподарського контролю для забезпечення економічної безпеки.

2. Методи управління професійними ризиками бухгалтера.

3. Страхування професійної відповідальності для розподілу ризиків між організацією та страховою компанією.

4. Управління професійними ризиками бухгалтера на основі створення спеціальних резервів.

5. Спеціальні методи перевірки достовірності наданої облікової інформації.

Література: основна [3 – 5], додаткова [7 – 9].

Змістовий модуль 2. Загальна теорія безпеки систем.

Моделі економічної безпеки систем макрорівня

Тема 6. Загальна теорія моделювання безпеки економічних систем

1. Дайте визначення поняття національні інтереси, регіональні інтереси.

2. Поясніть взаємозв'язок понять національні інтереси та загрози економічної безпеки.

3. Основні положення Концепції національної безпеки України.

4. Як здійснюється забезпечення національної безпеки на законодавчому рівні.

Література: основна [3 – 5], додаткова [19 – 21].

Тема 7. Моделі декомпозиції економічної безпеки

1. Сформууйте системи показників для оцінювання та аналізу економічної безпеки підприємства за функціональними складовими.

Література: основна [6 – 8], додаткова [17].

Тема 8. Моделі оцінювання та аналізу рівня економічної безпеки систем

1. Назвіть недоліки та переваги вітчизняних та закордонних методик інтегральних оцінок.

Література: основна [14], додаткова [19 – 21].

Тема 9. Засади моделювання економічної безпеки систем мезо- та мікрорівнів

1. Назвіть основні блоки комплексу моделей економічної безпеки регіону та підприємства.

2. Назвіть групи економіко-математичних методів, що використовуються для побудови комплексу моделей безпеки регіональних систем.

Література: основна [13], додаткова [18].

6.1. Контрольні запитання для самодіагностики

Змістовий модуль 1

Теоретичні основи та методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки

Тема 1. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки

1. Розкрийте сутність наукової категорії "обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки".

2. Розкрийте особливості ведення обліку та аналізу позовно-претензійної роботи на підприємстві.

3. Перерахуйте основні документи для проведення позовно-претензійної роботи на підприємстві.

4. Перерахуйте форми фінансової звітності підприємства та первинні документи бухгалтерського обліку.

5. Як проводиться облік та аналіз договірної роботи підприємства?

Література: основна [1; 2; 4], додаткова [11].

Тема 2. Методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки

1. Головні способи оцінювання відтворювальної спроможності країни як головного фактору забезпечення економічної безпеки.

2. Вимір інвестиційної спроможності регіонів України в контексті забезпечення їх економічної безпеки.

3. Кількісні та якісні методи оцінювання економічної безпеки організації.

4. Методи рейтингових оцінок.

5. Інтегральні методи для проведення оцінки економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Література: основна [1; 4], додаткова [8].

Тема 3. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки організації

1. Оцінювання надійності потенційних та діючих контрагентів підприємства.

2. Оцінювання та аналіз інтерфейсної складової економічної безпеки організації.

3. Документування процесу пошуку контрагента.

4. Документування розрахунків з контрагентами.

5. Методичні підходи щодо оцінювання та аналізу економічної безпеки організації.

6. Діагностика кризового фінансового стану організації за допомогою інтегральних показників вірогідності банкрутства.

7. Оцінювання силової безпеки організації.

8. Оцінювання та аналіз виробничої безпеки підприємства.

Література: основна [1; 2; 4], додаткова [11].

Тема 4. Інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки та перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності

1. Дані Міністерства економічного розвитку і торгівлі для визначення рівня економічної безпеки України.

2. Шахрайство під час списання товарно-матеріальних цінностей по акту.

3. Шахрайство з незаконним використанням лікарняних та відряджень.

4. Схеми шахрайства під час придбання програмного забезпечення.

5. Шахрайство під час придбання канцелярських товарів та оргтехніки.

6. Шахрайство під час виплати податків.

7. Шахрайство шляхом незаконної зміни норм витрат сировини та матеріалів.

Література: основна [4; 6], додаткова [9].

Тема 5. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю

1. Особливості побудови системи внутрішнього контролю для забезпечення економічної безпеки організації.

2. Виявлення сигнальних ознак викривлення фінансової звітності організації.

3. Об'єкти професійного ризику бухгалтера.

4. Суб'єкти професійного ризику бухгалтера.

5. Особливості укладання договору про професійну відповідальність бухгалтера.

6. Проведення службового розслідування на основі виявлених викривлень даних бухгалтерського обліку.

7. Відмінності проведення внутрішньогосподарського контролю аудитором та спеціалістом з фінансово-економічної безпеки.

Література: основна [3 – 5]; додаткова [7 – 9].

Змістовий модуль 2. Загальна теорія безпеки систем.

Моделі економічної безпеки систем макрорівня

Тема 6. Загальна теорія моделювання безпеки економічних систем

1. Ціль, завдання, предмет та об'єкт вивчення дисципліни.

2. Наведіть приклади визначення понять безпека, економічна безпека, загроза безпеки різними авторами.

3. Наведіть приклади визначення понять , міжнародна безпека, безпека держави, регіону, підприємства.

4. Взаємозв'язок безпеки систем різного рівня.

5. Дайте визначення понять соціальна безпека, демографічна безпека, політична безпека, екологічна безпека, фінансова безпека, продовольча безпека, кримінологічна безпека, інформаційна безпека, енергетична безпека.

6. Назвіть основні сучасні загрози безпеки держави в економічній, соціальній, демографічній, політичній, екологічній, фінансовій, продовольчій, кримінологічній, інформаційній, енергетичній сферах.

Література: основна [4 – 6]; додаткова [17].

Тема 7. Моделі декомпозиції економічної безпеки

1. Сформулюйте основні принципи формування системи показників економічної безпеки.

Література: основна [5]; додаткова [19].

Тема 8. Моделі оцінювання та аналізу рівня економічної безпеки систем

1. Які особливості побудови індексу розвитку людського потенціалу.
2. Назвіть основні методики розрахунку інтегрального показника економічної безпеки держави.

Література: основна [14]; додаткова [17; 18].

Тема 9. Засади моделювання економічної безпеки систем мезо- та мікрорівнів

1. Дайте визначення понять економічної безпеки підприємства, фірми.
2. Назвіть основні групи загроз економічної безпеки підприємства, фірми.

3. Сформулюйте основні принципи моделювання економічної безпеки регіону та підприємства

4. Сформулюйте основні принципи формування системи показників економічної безпеки регіону та підприємства.

5. Назвіть основні етапи розроблення комплексу моделей економічної безпеки.

Література: основна [5; 15]; додаткова [16].

7. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота з теоретичної частини навчальної дисципліни проводиться у вигляді:

1) індивідуальних консультацій (запитання – відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни);

2) групових консультацій (розгляд типових прикладів, практика впровадження та використання нових методів та методик для побудови економіко-математичних моделей).

Індивідуально-консультативна робота з практичної частини дисципліни проводиться у вигляді: індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань, стосовно яких виникли запитання); групових консультацій (розгляд практичних ситуацій, які потребують колективного обговорення). Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді індивідуального захисту самостійних завдань.

8. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, презентації, банки візуального супроводу (табл. 8.1).

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності приймати самостійні рішення; формуванні здатності до ухвалення колективних рішень; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набуття навичок вирішення конфліктів; розвитку здатності до знаходження компромісів.

Лекції проблемного характеру – один із найважливіших елементів проблемного навчання студентів. Вони передбачають поряд із розглядом основного лекційного матеріалу встановлення та розгляд кола проблемних питань дискусійного характеру, які недостатньо розроблені в науці й мають актуальне значення для теорії та практики. Лекції проблемного характеру відрізняються поглибленою аргументацією матеріалу, що викладається. Вони сприяють формуванню у студентів самостійного творчого мислення, прищеплюють їм пізнавальні навички. Студенти стають учасниками наукового пошуку та вирішення проблемних ситуацій.

Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Банки візуального супроводу сприяють активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни за допомогою наочності.

Мозкові атаки – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного слухача, так і колективними, тобто виступи двох та більше слухачів.

Комп'ютерна симуляція (гра) – це метод навчання, що спирається на використання спеціальних комп'ютерних програм, за допомогою яких можливе віртуальне моделювання бізнес-процесу. Студенти можуть змінювати параметри й дані, приймати рішення та аналізувати наслідки таких рішень. Метою використання даного методу є розвиток системного мислення студентів, їх здібностей до планування, формування вмінь розпізнавати й аналізувати проблеми, порівнювати й оцінювати альтернативи, приймати оптимальні рішення й діяти в умовах обмеженого часу.

Використання методик активізації процесу навчання подано в табл. 8.1 та 8.2.

Таблиця 8.1

Використання методик активізації процесу навчання за темами першого модуля

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування	Методики активізації процесу навчання
1	2	3
Тема 1. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	Формування обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки	Формування банку вихідних документів для забезпечення економічної безпеки
Тема 2. Методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	Спеціальні методи для забезпечення економічної безпеки на макро-, мезо- та мікро-рівнях	Створення контенту для персональних навчальних систем. Банки візуального супроводу. Формування бази методів для забезпечення економічної безпеки

Таблиця 8.1

1	2	3
Тема 3. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки організації	Оцінювання та аналіз економічної безпеки організації. Перевірка фінансових та виробничих можливостей потенційних контрагентів	Розроблення кросворду. Взаємоперевірка надійності потенційних контрагентів. Фронтальне опитування
Тема 4. Інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки та перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності	Перевірка правильності списання та оприбуткування товарно-матеріальних цінностей. Шахрайство під час проведення обліку персоналу. Виявлення махінацій під час розрахунків з контрагентами. Дії спеціаліста з фінансово-економічної безпеки під час виявлення випадків шахрайства з даними бухгалтерського обліку	Створення бази даних типових схем шахрайства з даними бухгалтерського обліку та формами фінансової стійкості. Комбіноване опитування
Тема 5. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю	Аналітичні симптоми викривлення фінансової звітності. Професійні ризики бухгалтера в системі економічної безпеки підприємства. Спеціальні методи перевірки достовірності наданої облікової інформації. Проведення службового розслідування на основі виявлених викривлень даних бухгалтерського обліку	Розробка бази "сигнальних" показників порушення економічної безпеки. Робота в малих групах. Формування бази документів позовно-претензійної та договірної роботи організації
Тема 6. Загальна теорія моделювання безпеки економічних систем	Доцільність та ефективності використання різноманітних методів математичного моделювання в управлінні безпекою систем	Проблемна лекція
Тема 7. Моделі декомпозиції економічної безпеки	Декомпозиція в управлінні безпекою систем	Проблемна лекція
Тема 8. Моделі оцінювання та аналізу рівня економічної безпеки систем	Оцінювання та аналіз рівня економічної безпеки систем	Міні-лекція
Тема 9. Засади моделювання економічної безпеки систем мезо- та мікрорівнів	Ефективність використання методів математичного моделювання в управлінні безпекою мезо- та мікрорівнів	Проблемна лекція
Всі теми	Простеження взаємозв'язку якості вихідних документів, показників економічної безпеки та сценаріїв розвитку подій	Презентація та захист есе

9. Методи контролю

Система оцінювання сформованих компетентностей (див. табл. 2.1) у студентів ураховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюють протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять та оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що здійснюється, ураховуючи поточний контроль за відповідний змістовий модуль, і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводять у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль із даної навчальної дисципліни проводять у таких формах: активна робота на лекційних заняттях; активна участь у виконанні практичних завдань; перевірка есе на задану тематику; проведення поточного тестування; проведення письмової контрольної роботи; експрес-опитування.

Модульний контроль із даної навчальної дисципліни проводять у формі колоквиуму. **Колоквиум** – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Проводять як проміжний міні-екзамен із ініціативи викладача.

Підсумковий/семестровий контроль проводять у формі семестрового екзамену. **Семестрові екзамени** – форма оцінювання підсумкового засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводять як контрольний захід.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час практичних занять здійснюються за накопичувальною 100-бальною системою за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння фактичного матеріалу з навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

уміння поєднувати теорію з практикою в процесі розгляду виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і під час виступів в аудиторії, уміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;

арифметична правильність виконання практичних завдань.

Письмова контрольна робота проводиться два рази на семестр та включає практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів. Загальними критеріями, за якими здійснюють оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, уміння систематизувати знання з окремих тем, уміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, уміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та опрацювання, самореалізація на практичних заняттях.

Критеріями оцінювання есе є: здатність проводити критичне та незалежне оцінювання певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції щодо певного проблемного питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль за знаннями та компетентностями студентів із навчальної дисципліни здійснюють на підставі проведення семестрового екзамену. Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни й передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей (див. табл. 2.1).

Кожен екзаменаційний білет складається із 4 практичних ситуацій, які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця

на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента й рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Екзаменаційний білет включає одне стереотипне, два діагностичних та одне евристичне завдання, які оцінюють відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Студент **не може бути допущений** до складання екзамену, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, у сумі не досягла 35 балів.

Студента слід **уважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховують, – 25 балів) і виставляється у відповідній графі *екзаменаційної "Відомості обліку успішності"*. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховують ураховуючи бали, отримані під час екзамену, та бали, отримані під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: *60 і більше балів – зараховано, 59 і менше балів – не зараховано* та заноситься у *залікову Відомість обліку успішності* навчальної дисципліни. У разі отримання менше 60 балів студент обов'язково складає залік після закінчення екзаменаційної сесії у встановлений деканом факультету термін, але не пізніше ніж за два тижні після початку семестру. У разі повторного отримання менш ніж 60 балів декан факультету призначає комісію у складі трьох викладачів на чолі із завідувачем кафедри та визначає термін перескладання заліку, після чого ухвалюють рішення відповідно до чинного законодавства: "зараховано" – студент продовжує навчання за графіком навчального процесу, а якщо "не зараховано", тоді декан факультету пропонує студенту повторне вивчення навчальної дисципліни протягом наступного навчального періоду самостійно.

Зразок екзаменаційного білета

Форма № Н-5.05

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Освітній ступінь магістр

Спеціальність 8.18010014

"Управління фінансово-економічною безпекою"

Семестр 1

Навчальна дисципліна

"Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ 1

Завдання 1

Брутто-інвестиції підприємства в 2014 році склали 2 млн грн, в 2013 році – 1,5 млн грн, у 2012 році – 1,3 млн грн.

Інвестиції підприємства, необхідні для забезпечення його економічної безпеки в 2014 році склали 100 тис грн, у 2013 році – 70 тис. грн, у 2012 році – 60 тис. грн.

Оцінити рівень економічної безпеки підприємства протягом 2012 р., 2013 р, та 2014 року. Порівняти отримані значення.

Завдання 2

Необхідно провести діагностики кризового стану підприємства за допомогою: Z-рахунку Альтмана; чотирьохфакторної прогнозної моделі фінансової неспроможності Р. Таффлера та Г. Тішоу. Порівняти отримані результати.

Таблиця 1

Показники для проведення діагностики кризового стану підприємства

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Валюта балансу, тис. грн	92 029	110 194,4	130 152
Чистий прибуток, тис. грн	8 466,8	11 315,4	2 813,6
Рентабельність активів, %	0,097	0,112	0,023
Рентабельність реалізації, %	0,067	0,076	0,017
Операційна рентабельність реалізації, %	0,05	0,12	0,09
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,93	2,01	1,58
Чистий оборотний капітал, тис. грн	28 217	37 721,9	26 169,2
Власний оборотний капітал, тис. грн	27 004	36 814,0	26 380,1
Коефіцієнт автономії	0,65	0,64	0,57
Коефіцієнт покриття зобов'язань власним капіталом (фінансування)	0,53	0,56	0,84

Завдання 3. Необхідно назвати кластери підприємств та зробити висновки з кластеризації підприємств Харківського регіону, які випускають кондитерські вироби. Кластеризацію підприємств виконано на основі показників їх фінансової безпеки.

Показники для кластеризації підприємств кондитерської галузі

№ підприємства	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9
1	0,804	0,196	0,243	1,421	1,096	0,000	0,251	0,002	0,041
2	0,828	0,172	0,208	1,404	1,171	0,001	0,136	-0,096	0,112
3	0,763	0,232	0,302	1,237	1,042	0,000	0,181	-0,039	0,078
4	0,752	0,243	0,322	1,454	1,285	0,000	0,181	-0,039	0,078
5	0,697	0,303	0,434	1,576	1,243	0,000	0,008	-0,196	0,244
6	0,763	0,237	0,311	1,831	1,451	0,001	0,081	0,142	0,140
7	0,683	0,317	0,464	1,701	1,402	0,003	0,115	0,060	0,059
8	0,673	0,327	0,487	1,694	1,401	0,005	0,116	0,060	0,059
9	0,908	0,092	0,101	8,745	6,964	2,023	0,419	0,325	0,245
10	0,860	0,140	0,163	5,824	4,698	1,202	0,385	0,223	0,147

Умовні позначення в таблиці:

Показники фінансової безпеки підприємств

X_1 – Коефіцієнт фінансової стійкості; X_2 – Коефіцієнт фінансової залежності; X_3 – Коефіцієнт фінансового ризику; X_4 – Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття); X_5 – Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності; X_6 – Коефіцієнт абсолютної ліквідності; X_7 – коефіцієнт оборотності оборотних активів; X_8 – Рентабельність власного капіталу; X_9 – Рентабельність продукції.

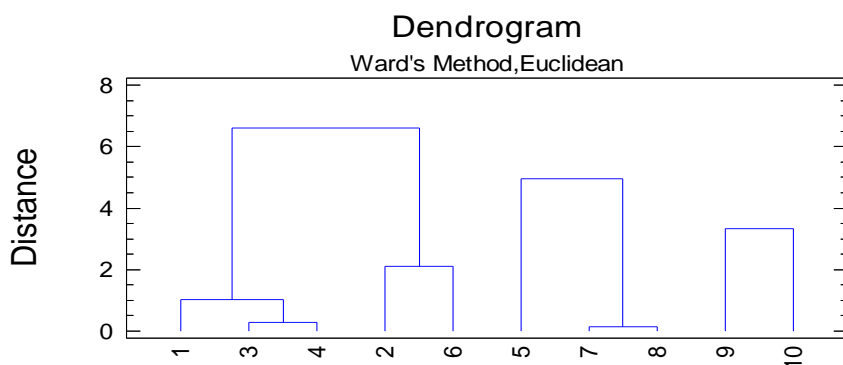

Рис. 1. Дендрограма стану фінансової безпеки підприємств

Завдання 4. Провести ситуаційне оцінювання (табл. 2 і 3) потенційних економічних контрагентів. Обрати найбільш надійного контрагента.

Таблиця 2

**Ситуаційне оцінювання потенційного економічного контрагента
ДП "Харківського агрегатного конструкторського бюро"**

Критерії	Порядкова шкала				
	точно відповідає	ймовірно відповідає	невизначено	ймовірно не відповідає	точно не відповідає
Імідж	–	1	–	–	–
Досвід роботи	1	–	–	–	–
Фінансовий стан	–	1	–	–	–
Обов'язковість виконання контракту	–	–	1	–	–
Тенденція розвитку	–	1	–	–	–
Економічний потенціал	–	–	1	–	–
Бальна оцінка	4	3	2	1	0

Таблиця 3

**Ситуаційне оцінювання потенційного економічного контрагента
ДП "Івченко-Прогрес"**

Критерії	Порядкова шкала				
	точно відповідає	ймовірно відповідає	невизначено	ймовірно не відповідає	точно не відповідає
Імідж	–	1	–	–	–
Досвід роботи	1	–	–	–	–
Фінансовий стан	–	1	–	–	–
Обов'язковість виконання контракту	–	1	1	–	–
Тенденція розвитку	–	–	1	–	–
Економічний потенціал	–	–	1	–	–
Бальна оцінка	4	3	2	1	0

Завдання 5. Провести діагностику кризового стану підприємства. Розрахувати станом на початок і кінець року такі коефіцієнти: коефіцієнт абсолютної ліквідності, загальний коефіцієнт покриття, коефіцієнт автономії. Зробити висновки про зміну даних показників та їх відповідність нормативним значенням. Вихідні дані (тис. грн) наведені в табл. 4.

Вихідні дані

Засоби платежу	На початок року	На кінець року	Платіжні зобов'язання	На початок року	На кінець року
1. Грошові кошти	367	275	1. Поточні зобов'язання	1 293	1 355
2. Оборотні активи	1 000	1 100	2. Власний капітал	1 474	1 174
3. Підсумок балансу	2 767	2 529	3. Підсумок балансу	2 767	2 529

Чистий прибуток = 205 тис. грн.

Побудувати скорингову модель, у результаті чого, визначити до якого класу входить підприємство за рівнем його платоспроможності.

Групування підприємств на класи за рівнем платоспроможності

Показники	Межі класів за критеріями				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність власного капіталу, %	30 і вище (50 балів)	29,9 - 20 (49,9-35)	19,9-10 (34,9 - 20)	9,9-1 (19,9-5)	менше 1 (0 балів)
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і вище (30 балів)	1,99-1,7 (29,9-20)	1,69-1,4 (19,9 -10)	1,39:1,1 (9,9-1)	1 і нижче (0 балів)
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і вище (20 балів)	0,69-0,45 (19,9- 10)	0,44-0,30 (9,9 -5)	0,29-0,20 (5-1)	менше 0,2
Межі класів	100 балів	99-65 балів	64-35 балів	34-6 балів	0 балів

Затверджено на засіданні
кафедри економічного аналізу ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Протокол № ___ від "___" _____ 20___р.

Зав. кафедри _____ Екзаменатор _____
(підпис) (підпис)

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, округлених до цілого числа за правилами математики.

Алгоритм вирішення кожного завдання включає окремі етапи, які відрізняються за складністю, трудомісткістю та значенням для вирішення завдання. Тому окремі завдання та етапи їх розв'язання оцінюють відокремлено один від одного таким чином:

завдання 1 (5 балів), з яких 1 бал за правильність арифметичних розрахунків, 1 бал за правильність підбраної формули або методу, 2 бали за правильну послідовність виконання завдання, 1 бал за глибину наданих висновків;

завдання 2 (10 балів), із яких 2 бали за правильність арифметичних розрахунків, 5 балів за правильність підбраної формули або методу, 1 бал за глибину наданих висновків, 2 бали за правильну послідовність виконання завдання;

завдання 3 (10 балів), із яких 2 бали за правильність арифметичних розрахунків, 5 балів за правильність підбраної формули або методу, 1 бал за глибину наданих висновків, 2 бали за правильну послідовність виконання завдання;

завдання 4 (15 балів), із яких 2 бали за правильність арифметичних розрахунків, 7 балів за правильність підбраної формули або методу, 1 бал за глибину наданих висновків, 2 бали за правильну послідовність виконання завдання, 3 бали за правильно підібраний альтернативний метод вирішення завдання.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей представлена в табл. 10.1.

Таблиця 10.1

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей

Професійні компетентності	Навчальний тиждень	Години	Форми навчання	Оцінка рівня сформованості компетентностей			
				Форми контролю	Максимальний бал		
1	2	3	4	5	6		
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки							
Організація послідовності етапів проведення оцінки та аналізу економічної безпеки макро- та мезорівнів	1-2	Ауд	2	Лекція	Тема 1. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	Експрес-опитування	
			2	Практичне заняття	Формування обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки	Фронтальне опитування	2
		СРС	10	Підготовка до занять	Пошук, підбір та вивчення літературних джерел за тематикою заняття. Формування обліково-аналітичної інформації для забезпечення економічної безпеки	Формування бази обліково-аналітичних даних для забезпечення економічної безпеки	

Продовження табл. 10.1

1	2	3	4		5	6	
	3	Ауд	2	Лекція	Тема 2. Методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	Експрес-опитування	
			2	Практичне заняття	Спеціальні методи для забезпечення економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівнях	Комбіноване опитування	2
		СРС	10	Підготовка до занять	Пошук, підбір та вивчення літературних джерел за тематикою заняття. Порівняння методів обліково-аналітичного забезпечення безпеки на макро-, мезо- та мікрорівнях	Взаємоконтроль	
Розробка рекомендацій для підвищення рівня економічної безпеки підприємства	4-5	Ауд	2	Лекція	Тема 3. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки організації	Експрес-опитування	
			2	Практичне заняття	Оцінювання та аналіз економічної безпеки організації. Перевірка фінансових та виробничих можливостей потенційних контрагентів	Есе Складання кросворду	2
		СРС	10	Підготовка до занять	Виконання завдання за темою заняття. Оцінювання та діагностика фінансово-економічного стану та фінансово-економічної стійкості організації	Створення контенту	
Розробка рекомендацій для забезпечення економічної безпеки на основі перевірки достовірності облікової інформації	6-7	Ауд	2	Лекція	Тема 4. Інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки та перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності	Експрес-опитування	
			2	Практичне заняття	Перевірка правильності списання та оприбуткування товарно-матеріальних цінностей. Шахрайство під час проведення обліку персоналу. Виявлення махінацій під час розрахунків з контрагентами. Дії спеціаліста з фінансово-економічної безпеки при виявленні випадків шахрайства з даними бухгалтерського обліку	Комбіноване опитування	2
		СРС	10	Підготовка до занять	Виконання завдань за темою заняття. Аналіз схем шахрайства з даними бухгалтерського обліку	Контрольна робота	6
	8	Ауд	2	Лекція	Тема 5. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю	Систематизація схем шахрайства з даними бухгалтерського обліку	2
2			Практичне заняття	Аналітичні симптоми викривлення фінансової звітності. Професійні ризики бухгалтера в системі економічної безпеки підприємства. Спеціальні методи перевірки достовірності наданої облікової інформації. Проведення службового розслідування на основі виявлених викривлень даних бухгалтерського обліку	Експрес-опитування	Ділова гра Звіт за результатами ділової гри	2
				Колоквіум	Колоквіум	10	

1	2	3	4	5	6	7	8
		СРС	16	Підготовка до занять	Виконання завдання за темою заняття. Приклади службового розслідування. Нефінансові методи виявлення симптомів викривлення фінансової звітності	Складання бібліографії	2
Змістовий модуль 2. Моделі економічної безпеки соціально-економічних систем							
Здатність проводити змістовий аналіз проблеми управління безпекою економічних систем різного рівня	9-10	Ауд.	2	Лекція	Тема 6. Загальна теорія безпеки економічних систем	Робота на лекції	1
			2	Практичне заняття	Практичне заняття за темою "Розрахунок статистичних характеристик інформаційних індикаторів безпеки"	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
		СРС	12	Підготовка до занять	Пошук, підбір та вивчення літературних джерел за тематикою заняття	Перевірка ДЗ	
Здатність формулювати генеральну ціль управління безпекою економічної системи	11-12	Ауд.	2	Лекція	Тема 7. Декомпозиція економічної безпеки	Робота на лекції	1
			2	Практичне заняття	Практичне заняття за темою "Оцінювання структурних складових та їх аналіз методами ієрархічної та ітеративної кластеризації"	Активна участь у виконанні практичних завдань Перевірка ДЗ	1 3
		СРС	1 2	Підготовка до занять	Виконання завдання за темою заняття		
Здатність володіти методами оцінки сукупного рівня економічної безпеки та рівня загроз економічної безпеки	13-14	Ауд.	2	Лекція	Тема 8. Моделі оцінювання і аналізу рівня економічної безпеки	Робота на лекції	1
			2	Практичне заняття	Практичне заняття за темою "Оцінювання структурних складових та їх аналіз методами ієрархічної та ітеративної кластеризації"	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
		СРС	1 2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою		

Закінчення табл. 10.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Здатність визначати та використовувати групу економіко-математичних методів, необхідних для прийняття оптимальних рішень щодо управління безпекою економічних систем	15-16	Ауд.	2	Лекція	Тема 9. Засади моделювання економічної безпеки систем мезо- та мікрорівнів	Робота на лекції	1
			2	Практичне заняття	Практичне заняття за темою "Вибір репрезентативних показників оцінки економічної безпеки"	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
						Перевірка ДЗ,	4
		СРС	1 2	Підготовка до занять	Виконання завдання за темою заняття	Контрольна робота	10
	17	Ауд.	2	Лекція	Тема 9. Засади моделювання економічної безпеки систем мезо- та мікрорівнів	Робота на лекції	1
			2	Практичне заняття	Практичне заняття за темою "Методи оцінки загального рівня економічної безпеки підприємства"	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
		Перевірка ДЗ				3	
	СРС	6	Підготовка до занять	Виконання завдання за темою заняття			
СЕСІЯ	Ауд.	1	Передек-зам. консультац.	Вирішення практичних завдань на різні теми, що входять до підсумкового контролю	Підсумковий контроль	40	
		3	Екзамен	Виконання завдань екзаменаційного білета			
	СРС	4	Підготовка до екзамену	Повторення матеріалів змістовних модулів			
Усього годин	150	Загальна максимальна кількість балів з дисципліни				100	
		з них поточний контроль: підсумковий контроль:				60,00 40,00	

Розподіл балів у межах тем змістових модулів наведено в табл. 10.1.

Таблиця 10.1

Розподіл балів за темами

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
4	4	4	2	2	2	5	4	4	9		
Контрольна робота					Контрольна робота						
5					5						

Примітка. T1, T2 ... T10 – теми змістових модулів.

Максимальну кількість балів, яку може накопичити студент протягом тижня за формами та методами навчання, наведено в табл. 10.2.

Таблиця 10.2

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля		Лекційні заняття	Практичні заняття	ДЗ	Перевірка есе	Експрес-опитування	Письмова контрольна робота	Колоквіум	Разом
3М1	Тема 1	1 тиждень	1	1	2	-	-	-	4
		2 тиждень	-	-	-	-	-	-	-
	Тема 2	3 тиждень	1	1	2	-	-	-	4
		4 тиждень	-	-	-	-	-	-	-
	Тема 3	5 тиждень	1	1	2	-	-	-	4
	Тема 4	6 тиждень	-	-	2	-	-	-	2
	Тема 5	7 тиждень	1	1	-	-	-	5	7
Тема 6	8 тиждень	-	-	2	-	-	-	2	
3М2	Тема 7	9 тиждень	1	1	3	-	-	-	5
		10 тиждень	-	-	-	-	-	-	-
	Тема 8	11 тиждень	1	1	2	-	-	-	4
		12 тиждень	-	-	-	-	-	-	-
	Тема 9	13 тиждень	1	1	2	-	-	-	4
		14 тиждень	-	-	-	-	-	-	-
	Тема 10	15 тиждень	1	1	3	-	-	5	10
16 тиждень		-	-	-	-	-	-	-	
	17 тиждень	2	2	-	-	-	-	9	
Разом		10	10	13	-	-	10	-	60

Підсумкову оцінку з навчальної дисципліни визначають відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 10.3).

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та іншої академічної документації.

Таблиця 10.3

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

11. Рекомендована література

11.1. Основна

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / під ред. В. М. Гейця. – Харків : ВД ІНЖЕК, 2006. – 240 с.

2. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2012. – 252 с.

3. Отенко І. П. Робоча програма навчальної дисципліни "Економічна безпека підприємства" для студентів спеціальності "Облік і аудит" денної форми навчання / І. П. Отенко, Г. А. Іващенко. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 36 с.

4. Отенко І. П. Аналіз та оцінка стратегічного потенціалу підприємства : наукове видання / І. П. Отенко, Л. М. Малярець, Г. А. Іващенко. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. – 208 с.

5. Пономаренко В. С. Экономическая безопасность региона : оценка, анализ, прогнозирование / В. С. Пономаренко, Т. С. Клебанова, Н. Л. Чернова. – Харьков : ИД "ИНЖЕК", 2004. – 144 с.

6. Іващенко Г. А. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни "Економічна безпека підприємства" для студентів спеціальності "Управління фінансово-економічною безпекою" денної форми навчання / Г. А. Іващенко. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. – 32 с.

7. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. – Київ : ШДУС при Кабміні України, 1994. – 140 с.

8. Постанова ВР України від 16 січня 1997 року № 3/97-ВР "Про концепцію (основи державної політики) національної безпеки України // Відомості ВР України. – 1997. – № 10. – С. 85.

9. Концепція економічної безпеки України // Економіст. – 1998. – № 7/9. – С. 63–82.

10. Экономическая безопасность : Производство-Финансы-Банк / под ред. В. К. Сенчагова. – Москва : ЗАО "Финстатинформ", 1998. – 621 с.

11. Экономическая безопасность : учебное пособие для студентов ВУЗов. Обучающихся по специальностям экономики и управления / под ред. В. А. Богомолова. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 295 с.

12. Лысенко Ю. Г. Механизмы управления экономической безопасностью / Ю. Г. Лысенко, Г. А. Мищенко, Р. А. Руденский, А. А. Спиридонов. – Донецк : ДонНТУ, 2002. – 304с.

13. Забродский В. А. Собственность, экономическая безопасность и государство / В. А. Забродский, Н. А. Кизим. – Харьков : АО "Бизнес-Информ", 1997. – 96 с.

14. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Б. В. Губський. – Київ : ДП "Укрархбудінформ", 2001. – 121 с.

15. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – Київ : Вид-во КВІЦ, 1999. – 462 с.

11.2. Додаткова

16. Боровиков В. STATISTICA. Искусство анализа данных на компьютере : для профессионалов / В. Боровиков. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Питер, 2003. – 688 с.

17. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т. Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с.

18. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : [монографія] / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – Київ : Лібра, 2003. – 280 с.

19. Куліков П. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства : навчальний посібник / П. М. Куліков, Г. А. Іващенко. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 152 с.

20. Полтавська Є. О. Конкурентний аналіз : навч. посіб. / Є. О. Полтавська, Г. А. Іващенко, П. М. Куліков. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. – 200 с.

21. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие). – Москва : ЗАО Бизнес-школа "Интел-синтез", 1997. – 270 с.

Додатки

Додаток А
Таблиця А.1

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки" за Національною рамкою кваліфікацій України

55

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки					
Організація послідовності етапів формування обліково-аналітичної інформації в системі економічної безпеки	Диференціювати форми фінансової звітності та первинні документи бухгалтерського обліку	Категоріальний апарат навчальної дисципліни; теоретичні основи щодо управління економічним станом підприємства	Виявляти інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки	Складати змістовний опис проблеми обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки	Розробка та реалізацію рішень з аналізу та формалізації проблеми економічної безпеки
Тема 2. Методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки					
Використання методичного інструментарію обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	Використання адекватних методів антикризового управління	Основні методи оцінки стану економічної безпеки	Адекватно використовувати основні методи оцінки стану економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівнях	Здійснювати перехід від змістовного опису проблеми до формалізованого	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення на основі використаного інструментарію
Тема 3. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки організації					
Формування обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки організації	Проводити оцінювання та діагностику фінансово-економічного стану та фінансово-економічної стійкості організації	Основні методичні підходи щодо оцінки стану економічної безпеки організації	Формування системи показників для проведення оцінки та аналізу забезпечення економічної безпеки. Проводити перевірку фінансових та виробничих можливостей потенційних контрагентів	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та реалізації рішень з аналізу та формалізації проблеми економічної безпеки	Розробку та реалізацію рішень з аналізу та формалізації проблеми економічної безпеки

1	2	3	4	5	6
Тема 4. Інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки та перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності					
Виявляти інформаційні джерела обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки та перевіряти достовірність даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності	Перевірка достовірності даних балансу	Типові схеми шахрайства з даними бухгалтерського обліку та фінансової звітності	Перевірка достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Аналіз схем шахрайства з даними бухгалтерського обліку	Презентувати результати перевірки достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення на основі виявлених викривлень фінансової звітності
Тема 5. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю					
Проведення внутрішньогосподарського контролю в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю	Аналітичні симптоми викривлення фінансової звітності	Спеціальні методи перевірки достовірності наданої облікової інформації	Розробка рекомендацій для забезпечення економічної безпеки на основі проведених оцінки та аналізу	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та реалізації рішень з аналізу та формалізації проблеми економічної безпеки	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових загроз організації
Тема 6. Загальна теорія безпеки систем. Моделі економічної безпеки систем макrorівня					
Здатність проводити змістовний аналіз проблеми управління безпекою економічних систем різного рівня та призначення та здатність здійснювати перехід до формалізованого представлення проблеми безпеки у вигляді математичної моделі (або комплексу моделей)	Здатність виконувати формалізоване подання проблеми безпеки у вигляді математичної моделі	Здатність проводити змістовний аналіз проблеми управління безпекою економічних систем	Уміння здійснювати подання проблеми безпеки у вигляді математичної моделі або комплексу моделей	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та реалізації рішень з аналізу та формалізації проблеми економічної безпеки	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем на підприємстві; розробку та реалізацію рішень з аналізу та формалізації проблеми економічної безпеки

Закінчення додатка А
Закінчення табл. А.1

1	2	3	4	5	6
Тема 7. Декомпозиція економічної безпеки					
Здатність формулювати генеральну ціль управління безпекою економічної системи та здійснювати її декомпозицію на підцілі	Здатність формулювати генеральну ціль управління безпекою економічної системи та здійснювати її декомпозицію на підцілі	Здатність формулювати генеральну ціль управління безпекою економічної системи	Уміння здійснювати її декомпозицію на підцілі	Презентувати результати визначення найбільш ефективного рішення	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення та строки його реалізації
Тема 8. Моделі оцінки і аналізу рівня економічної безпеки					
Здатність володіти методами оцінки сукупного рівня економічної безпеки та рівня загроз економічної безпеки	Здатність володіти методами оцінки сукупного рівня економічної безпеки та рівня загроз економічної безпеки	Здатність володіти методами оцінки сукупного рівня економічної безпеки та рівня загроз економічної безпеки	Уміння володіти методами оцінки сукупного рівня економічної безпеки та рівня загроз економічної безпеки	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та реалізації рішень з аналізу та формалізації проблеми економічної безпеки	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем на підприємстві; розробку та реалізацію рішень з аналізу та формалізації проблеми економічної безпеки
Тема 9. Концептуальні засади моделювання економічної безпеки систем мезо- та мікрорівнів					
Здатність проводити змістовний аналіз проблеми управління безпекою економічних систем мезо- та мікрорівнів та здатність здійснювати перехід до подання проблеми безпеки у вигляді математичної моделі	Здатність проводити змістовний аналіз проблеми управління безпекою економічних систем мезо- та мікрорівнів та здатність здійснювати перехід до подання проблеми безпеки у вигляді математичної моделі	Здатність проводити змістовний аналіз проблеми управління безпекою економічних систем мезо- та мікрорівнів та здатність здійснювати перехід до подання проблеми безпеки у вигляді математичної моделі	Здатність проводити змістовний аналіз проблеми управління безпекою економічних систем мезо- та мікрорівнів та здатність здійснювати перехід до подання проблеми безпеки у вигляді математичної моделі	Презентувати результати визначення найбільш ефективного рішення	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення та строки його реалізації

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
3. Програма навчальної дисципліни	8
4. Структура навчальної дисципліни.....	20
5. Теми практичних занять	21
5.1. Приклади типових практичних завдань	23
6. Самостійна робота студентів	28
6.1. Контрольні запитання для самодіагностики	33
7. Індивідуально-консультативна робота	36
8. Методи навчання	37
9. Методи контролю	40
10. Розподіл балів, які отримують студенти	47
11. Рекомендована література.....	52
11.1. Основна	52
11.2. Додаткова	53
Додатки.....	55

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ"
для студентів спеціальності
8.18010014 "Управління фінансово-економічною
безпекою"
всіх форм навчання**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Клебанова** Тамара Семенівна
Іващенко Ганна Анатоліївна
Чаговець Любов Олексіївна

Відповідальний за видання *Т. С. Клебанова*

Редактор *В. О. Бутенко*

Коректор *В. О. Бутенко*

План 2016 р. Поз. № 9 ЕВ. Обсяг 59 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*